

บทบาทสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น
หนังตะลุงกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย
The Role of Provincial Cultural Office towards Local Wisdom
Management in Shadow Play on Southern Gulf of Thailand
Provincial Cluster

ปิยะชาติ ศิริปะชนะ¹ และกฤษณา ไวสารวูด²
Piyachat Siripachana¹ and Krissana Waisamruad²

Received : November 30, 2018; Revised : March 5, 2019; Accepted : April 2, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดในการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุง กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย รวมทั้งศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทหนังตะลุง ใช้เป็นกรอบการวางแผนพัฒนา และจัดทำยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย (ประกอบด้วยจังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมพร พัทลุง สุราษฎร์ธานี และสงขลา) ทั้งนี้หนังตะลุงเป็นวัฒนธรรมที่โดดเด่นสืบสานอย่างยาวนาน โดยเฉพาะกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ซึ่งมีหน่วยงานภาครัฐ คือ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด กระทรวงวัฒนธรรม ที่มีบทบาทการส่งเสริม อนุรักษ์ การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุงภายใต้ปรากฏการณ์ทางสังคม การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจ การปกครอง สิ่งประดิษฐ์จากนวัตกรรมทางเทคโนโลยี ทำให้เกิดค่านิยมใหม่ ละทิ้งภูมิปัญญาท้องถิ่น ในขณะที่การจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดไม่เพียงพอ ดังนั้นการส่งเสริมระบบการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องเริ่มจากบทบาทการสร้างฐานข้อมูลสารสนเทศ ควบคุมระบบการสื่อสาร และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สินค้าวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ข้อเสนอแนะต่อบทบาทของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ควรกำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมกิจกรรมประเพณีนิยม (Festival) บริการนักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อการสร้างสรรคงานศิลปะ และเผยแพร่วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุงอย่างผสมกลมกลืน พร้อม

¹นักศึกษาลัทธิปริชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น; Doctor of Philosophy Program in Public Administration Western University, Thailand; e-mail : nazagroup@gmail.com

²ลัทธิปริชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น; Department of Philosophy Program in Public Administration Western University, Thailand.

ทั้งส่งเสริม อนุรักษ์ด้วยการสารสนเทศ ความรู้เชิงนวัตกรรม สามารถดึงดูดความสนใจบนเส้นทาง การท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ (Keywords) : หนังตะลุง, การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น, กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย

Abstract

This article aims to study the role of The Provincial Cultural Offices to management of local wisdom in Southern Gulf of Thailand together with problems and obstacles to process management, included a suggestions for the management of local wisdom in shadow play. Use as a framework for planning and developing strategies for the southern provinces of the Gulf of Thailand. It is composed of Nakhon Si Thammarat, Chumphon, Phatthalung, Surat Thani and Songkhla. The government office is the provincial culture office under Ministry of Culture as well as the role of promoting the conservation of local wisdom's shadow play. The social phenomenon is change from economic system, the rule of invention from technological innovation and create new values abandon local wisdom. At the same time the budget allocation for local wisdom of the provincial culture office was insufficient. Therefore, promoting the local wisdom management system must start with the role of creating an information database, communication system and cultural as well as tourism of the provincial culture office. Southern Gulf of Thailand. A formulate strategy should to promote traditional activities as Festival, tourist services in ASEAN countries. To create art and spread the culture of local wisdom mixed shadow play with promote conservation by information innovative knowledge It attracts attention on the tourism system in a continuous and concrete.

Keywords : Shadow Play, Local Wisdom Management, Southern Gulf of Thailand Cluster

บทนำ (Introduction)

บริบททางสังคม เศรษฐกิจ การปฏิรูประบบราชการไทย กำลังอยู่ในระยะการเปลี่ยนแปลง โดยมีสาเหตุจากการกระแสโลกาภิวัตน์ และโลกเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เคยกล่าวไว้ว่า “สังคมไทย มีลักษณะที่สับสนขาดความอยู่ตัว คือมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่หยุดยั้ง เปรียบเสมือนเรือที่กำลังอยู่บนกระแสน้ำเชี่ยวกราก” นอกจากนี้ รัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการเจริญสัมพันธ์ไมตรี ได้รับเอาอารยธรรมตะวันตก ไหลบ่าเข้ามาในประเทศไทย ด้วยเหตุจากแรงผลักดันภายนอกและกุศโลบายการเห็นการณ์ไกลของผู้นำ

ประเทศที่ต้องการรักษาชาติไทยไว้ให้พ้นจากการล่าอาณานิคมของต่างชาติ และอิทธิพลจากนวัตกรรมใหม่ ๆ

ในขณะเดียวกันการขยายตัวด้านการศึกษา การเรียนรู้ผ่านระบบเทคโนโลยี คู่กับวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามามีอิทธิพลต่อจิตใจเยาวชนไทยที่รับอารยธรรมตะวันตกเฉพาะความสะอาดสบาย สิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยลดความสนใจ เช่นเดียวกับศิลปะ วัฒนธรรมที่เคยโดดเด่น ในส่วนภูมิภาคที่ทอดยาวตามขอบทะเล ซึ่งมีภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่นที่พัฒนาจากวัฒนธรรมและสืบสานกันต่อมา บางอย่างเปี่ยมเบนจนขาดอัตลักษณ์ บางอย่างกำลังจางหาย และบางอย่างสูญหายไปจากตำบขวานทางตอนใต้ประเทศฝั่งทะเลอ่าวไทย แหล่งรวมวัฒนธรรมไทยดั้งเดิมไว้มากมาย ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้มีความเป็นเอกลักษณ์ แสดงความเป็นชาติไว้หลากหลาย เช่น ศิลปกรรม นาฏศิลป์ ดนตรีไทย ละคร ฯลฯ แต่วัฒนธรรมที่ค่อนข้างเด่นชัดมากที่สุด ที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของคนภาคใต้ก็คือ การแสดงหนังตะลุง ที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ระดับความนิยมต่อการแสดงหนังตะลุงลดลงมาก จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริม สนับสนุน อนุรักษ์จากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด กระทรวงวัฒนธรรมที่ตั้งอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย การศึกษาวิจัยข้อมูลสำหรับใช้ในการพัฒนาการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุงให้เป็นศิลปะประจำชาติไทยอย่างสอดคล้องกับกระแสความเปลี่ยนแปลงไปของสังคม แต่ยังคงสืบสานเอกลักษณ์ศิลปะ วัฒนธรรมภาคใต้ โดยเน้นบทบาทสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ในการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุง กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ให้มีความมั่นคง ยั่งยืน สืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาบทบาทการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุงของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค การดำเนินงานตามบทบาทการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุงของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย
3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแผนพัฒนาจังหวัดต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุง สำหรับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดและกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การศึกษามหาวิทยาลัยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุง ใช้เทคนิควิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จึงดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย มีลำดับดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุง ด้วยการวิจัยเอกสาร ในลักษณะการวิจัยประวัติศาสตร์ ใช้แบบบันทึกข้อมูลในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด 5 จังหวัด เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลคือ คำถามนำการสัมภาษณ์เชิงลึก
 3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการที่เกี่ยวข้อง ใน 5 จังหวัดเป้าหมาย โดยใช้กลุ่มสนทนา จังหวัดละ 1 กลุ่ม กลุ่มละจำนวน 7-10 คน เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลคือ คำถามนำการสนทนากลุ่ม
 4. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ใช้แบบบันทึกการสังเกตเป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูล
- การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาบทบาทด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ ศิลปะ วัฒนธรรมหนังตะลุง โดย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด กระทรวงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคใต้อาวไทย ประกอบด้วย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด 5 จังหวัด ได้แก่ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง สุราษฎร์ธานี สงขลา และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง โดยนำเสนอสารสนเทศเกี่ยวกับบทบาท การส่งเสริมและอนุรักษ์ สภาพการณ์การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุง ปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุง และการเสนอแนะแนวทางการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะหนังตะลุง ให้มีการสืบสานเอกลักษณ์ประจำภาคใต้ให้คงอยู่อย่างมั่นคง ยั่งยืน

ผลการวิจัย (Research Results)

การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) พบว่า บทบาทการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุงของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ส่วนใหญ่มีหน้าที่จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย แผนพัฒนาจังหวัด สู่การจัดทำยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด และแผนพัฒนาจังหวัด สำหรับใช้เป็นแนวทาง การส่งเสริม การอนุรักษ์ และการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุง ซึ่งหนังตะลุงจัดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น การละเล่นพื้นบ้าน ที่ชาวบ้านสมัยก่อนสร้างสรรค์ขึ้นจากวัฒนธรรมภายใต้บริบทตามสภาพแวดล้อมแต่ละถิ่น (Nuthong, 1988 : 1) มรดกที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นสั่งสมสืบทอด มีการปรับเปลี่ยนตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไป ส่วน หนังตะลุงแต่ละท้องถิ่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เนื่องจากอิทธิพลทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคม ลักษณะแห่งความบริสุทธิ์ใจในการแสดงออกของแต่ละท้องถิ่น จึงง่ายต่อองค์ประกอบที่ทำให้การแสดงหนังตะลุงเปลี่ยนแปลง อาทิ หลักสูตรการศึกษาที่เน้นความรู้ด้านธุรกิจ และการเข้าถึงของความเจริญทางเทคโนโลยี เช่น กลองชุด ออร์แกน/คีย์บอร์ด กีตาร์ เบส ฯลฯ จากเดิมใช้เครื่องดนตรี การแสดงพื้นบ้าน อาทิ โหม่ง ปี่ กลอง ฉิ่ง ทับ ไปเป็นเครื่องดนตรีสากลดังกล่าว รวมทั้งมีสื่อความบันเทิงสมัยใหม่ อาทิ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต หรือโซเชียลมีเดีย ระบบดิจิตอลต่าง ๆ ดังที่ Phatkeaw (2005) เห็นว่า หนังตะลุงจำเป็นต้องปรับประยุกต์ความคิดความเชื่อความเชื่อดั้งเดิมให้มีความหลากหลายขึ้น ยกกระตักการ แสดงเพื่อความบันเทิงในหลายโอกาส เปลี่ยนขนบนิยมในการแสดงที่เร้าใจ ทั้งเนื้อหาสาระความบันเทิงจากจินตนาการและอื่น ๆ รวมทั้งการนำเสนอบทตลก โดยสนับสนุน และร่วมอนุรักษ์วิถีชีวิตคนในแต่ละชุมชน วัฒนธรรมให้มีการเยาวชนสืบทอดมรดกหนังตะลุงไว้เป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อคงเอกลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคใต้ และช่วยพัฒนาประเทศชาติเจริญก้าวหน้า เนื่องจากหนังตะลุง

มีวัฒนธรรมการแสดง แผงด้วยบทกลอน คำสอนที่ดั่งงาม การแสดงที่สอดแทรกข้อมูลข่าวสารเชิง เหตุผลผล ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีในชุมชนได้อย่างเหนียวแน่นอยู่ทุกวันนี้

การศึกษาสภาพการณ์บทบาทสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น หนึ่งตระกูล กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรคือ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของ ประเทศ มีความโดดเด่นและมีชื่อเสียงระดับโลก ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล แหล่งท่องเที่ยวทาง ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ทั้งยังเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของภูมิภาค การพัฒนาการ ท่องเที่ยวนานาชาติบนฐานทรัพยากร และเอกลักษณ์ของพื้นที่ แต่เนื่องจากกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่ง อ่าวไทย ได้รับงบประมาณค่อนข้างน้อย ทำให้ไม่สามารถบูรณะสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างเป็น รูปธรรมในระยะเวลาอันสั้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้ต่อเนื่อง แต่ในระยะยาวอาจส่งผลกระทบได้ จึงจำเป็นต้องหันมาพัฒนาบทบาทหน่วยงานภาครัฐ เปิดโอกาสร่วมกันในการมีส่วนร่วมในการจัด ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้การเล่นหนังตะลุงเป็นกรณีศึกษา ทั้งนี้เพราะการเล่นหนังตะลุง เป็นภูมิ ปัญญาท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว อันเนื่องมาแต่อิทธิพลสภาพภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคม ลักษณะความบริสุทธิ์ใจในการแสดงออกทั้งด้านท่วงท่าและอารมณ์ ความสอดคล้องสัมพันธ์กับ ความเป็นจริงตามวิถีการดำรงชีวิตชาวบ้านอย่างเรียบง่าย เต็มไปด้วยอารมณ์ ความรู้สึกประสม ประสานไปกับภาพสะท้อนการทำงานและการต่อสู้ในชีวิตจริง ซึ่งการเล่นหนังตะลุงเป็นการสื่อสาร ผ่านบันเทิง ด้วยการดูและการฟังควบคู่กันใน 3 ลักษณะคือ 1) การนำเอาเรื่องราวของบุคคลใน ท้องถิ่น ที่เกิดขึ้นจริงมานำเสนอเป็นบทหนังตะลุง 2) การพัฒนารูปแบบลักษณะหนังตะลุงที่เหมือน จริงที่ประยุกต์ใช้หนังสัตว์ระบายสีผ่านแสงให้ปรากฏภาพบนจอ 3) การละเล่นหนังตะลุง จึง ประกอบด้วย โรงหนังตะลุง จอ เครื่องขยายเสียง เครื่องดนตรี หลอดไฟฟ้า บรรยายโดยนายหนัง ตะลุงที่มีประสบการณ์ เนื้อหาที่มีความร่วมสมัย จึงเป็นการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านให้คงอยู่คู่ กับคนภาคใต้ และสังคมไทยต่อไป

ส่วนปัญหาอุปสรรคที่เข้ามาอิทธิพล กระทบต่อความนิยมการชมหนังตะลุง มีผลจากการ พัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ทำให้หนังตะลุงตกอยู่ในภาวะจางหาย ประสบกับปัญหาความ นิยมหนังตะลุงที่น้อยลง หนังตะลุงหลายคนไม่มีงานแสดง แม้มิบ้างแต่ก็น้อย รายได้ไม่เพียงพอต่อ การดำรงชีวิต แม้หนังตะลุงบางคนจะเรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนการแสดงให้สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิต ของคนในสังคมแห่งความทันสมัยมากขึ้นแต่ก็ยังคงอยู่ในสภาวะการณ์ที่ไม่ดีขึ้นนัก ยังคงขาดอำนาจ ในการต่อรอง เพราะตัวเลือกในสังคมทันสมัยมีมากมายหลากหลายขึ้น ผู้แสดงหนัง ตะลุงหลายราย จึงต้อง ยอมจำนนต่อความเสียเปรียบ เพราะไม่มีรายได้ ซึ่งสิ่งที่เข้ามาและส่งผลกระทบต่อการแสดง หนังตะลุงให้ตกอยู่ในภาวะชะงักงันภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย คือ การ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เกิดขึ้นในชุมชน อันได้แก่ ถนน ไฟฟ้า และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เข้ามาได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ให้เกิดวิถีชีวิตแบบบริโภคนิยมมากขึ้น รวมถึง ส่งผลกระทบต่อความนิยมหนังตะลุง คนในชุมชนเริ่มหันห่างจากภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุง นอกจากนี้การขยายตัวของระบบการสื่อสารสมัยใหม่ที่มีมากมาย ไม่ว่าจะเป็นสื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ สื่อ ภาพยนตร์ ก็ได้ส่งผลกระทบต่อความนิยมหนังตะลุงของคนในชุมชน รวมถึงการขยายตัวของการศึกษาใน

ระบบโรงเรียนเข้าสู่ชุมชน ได้ส่งผลให้ลูกหลานในชุมชนต้องใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนเพิ่มมากขึ้น เห็นห่างจากความรู้ในชุมชนมากขึ้น จากเดิมที่เคยช่วยพ่อ แม่ ทำไร่ไถนา เรียนรู้วิถีการทำมาหากินแบบดั้งเดิม ก็ไม่มีโอกาสได้เรียนรู้สิ่งเหล่านั้น ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาหนึ่งตระกูล เด็กเริ่มเห็นห่าง ไม่เข้าใจ และไม่เข้าถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉกเช่นในอดีตที่ผ่านมา ระบบคิด มุมมองของคนในชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ความรู้หนึ่งตระกูลเริ่มถูกมองว่าเป็นเรื่องล้าหลังไม่ทันสมัย ไม่สามารถทำมาหากินได้ และมุ่งให้ความสำคัญกับความรู้อสมัยใหม่ในระบบโรงเรียนเพราะความรู้เหล่านั้นถูกมองว่าเป็นความรู้ที่เอื้อประโยชน์ต่อการทำงานในระบบเศรษฐกิจการค้า และอุตสาหกรรมนอกจากนี้การปรับเปลี่ยนที่ดินไปสู่การผลิตเพื่อการค้า คนในชุมชนเริ่มมุ่งประกอบธุรกิจที่มีค่าตอบแทนที่สูงกว่า คนเรียนรู้จึงปรับเปลี่ยนผืนแผ่นดินเพื่อสร้างรายได้ให้ดีขึ้นกว่าเดิม จากเดิมที่เคยทำนาทำไร่ ก็เปลี่ยนมาปลูกยางพารา และทำสวนยางพาราแทนที่ อันส่งผลให้วิถีชีวิตท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา การขยายตัวของตลาดแรงงานเข้าสู่ชุมชน ส่งผลให้คนในชุมชนเข้าสู่ระบบโรงงานมากขึ้น ทำให้คนเกิดข้อจำกัดเวลาทำงานในโรงงาน ส่งผลต่อความนิยมหนึ่งตระกูล นอกจากนี้การเพิ่มขึ้นของค่าครองชีพตามระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ ทำให้คณะหนึ่งตระกูลดำรงอยู่ได้อย่างยากลำบาก เพราะต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น ทั้งค่าใช้จ่ายภายในคณะ ค่าน้ำมันรถในการเดินทางไปแสดงยังสถานที่ต่าง ๆ การดำรงชีวิตจึงต้องแข่งขันกับสภาพเศรษฐกิจอยู่ตลอดเวลา จากผลกระทบดังกล่าวจากการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ส่งผลให้ผู้แสดงหนึ่งตระกูลบางคนต้องหยุดชะงักการแสดง เพราะมีอาจขัดทานกับสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ แม้มีผู้แสดงหนึ่งตระกูลบางส่วนที่พยายามปรับในเรื่องของวิธีการแสดง หรือรูปแบบในการนำเสนอ ให้สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของคนในชุมชน เช่น การนำดนตรีสมัยใหม่เข้ามาสร้างสีสัน เช่น คีบอร์ดกีตาร์ เบส แซกโซโฟน จากเดิมที่มีเพียง โหม่ง ทับ กรับ กลอง ฉิ่ง และปี่ หรือการแสดงที่เน้นตลก เบาทสมมองเน้นการร้องเพลงให้มากขึ้น ปรับในเรื่องของเวลาการนำเสนอให้เร็วขึ้น แต่สภาวการณ์ต่าง ๆ ก็ยังไม่ดีขึ้นนัก

สมาพันธ์หนึ่งตระกูล เป็นเครือข่ายของผู้แสดงหนึ่งตระกูลที่ทำให้ผู้แสดงหนึ่งตระกูลดำรงชีวิตได้ท่ามกลางสังคมที่ทันสมัย มีการแข่งขันสูง แต่คนที่อยู่ร่วมกันในสมาพันธ์ก็มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทรต่อกันเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามการที่หนึ่งตระกูลสามารถดำรงอยู่ในสังคมความทันสมัยได้ ผู้แสดงหนึ่งตระกูลต้องเรียนรู้ในการปรับเปลี่ยนความรู้จากองค์ความรู้แบบเดิม ไปสู่ความรู้แบบใหม่ ที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของผู้ชม ซึ่งความรู้การแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ ก็มีมากมายส่งผลต่อการดำรงชีพต่อไปของผู้แสดง สิ่งที่เปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัด เช่น รูปแบบการนำเสนอที่มีการเน้นตลก เน้นการร้องเพลงที่มากขึ้น นอกเหนือจากการนำเพลงที่เป็นที่นิยมมาร้องให้กับผู้ชมการแสดงได้ฟัง หรือการร้องเพลงเพื่อคั่นการแสดงแล้ว ผู้แสดงหนึ่งตระกูลบางท่านก็ได้มีการดัดแปลงเพลงให้เป็นเนื้อร้องที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งอาจนำท่วงทำนองเพลงฮิตที่ติดหูผู้บริโภคมาดัดแปลงเนื้อร้องเสียใหม่ ให้มีความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และมีความตลก ในขณะเดียวกันผู้แสดงหนึ่งตระกูลบางคน อาจดัดแปลงเนื้อร้องให้เป็นภาษาอังกฤษ เพื่อให้การแสดงของตนดูมีสีสัน น่าสนใจมากขึ้น ซึ่งการสร้างสรรค์ความรู้ในการทำงานนี้ ก็เป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมการ

แสดงในยุคสมัยปัจจุบัน นอกจากนี้การนำเหตุการณ์บ้านเมืองที่กำลังอยู่ในกระแส อยู่ในความสนใจของคนในสังคม ก็เป็นการสร้างความชื่นชอบให้กับผู้ชมได้เช่นกัน

บทบาทภาครัฐ ในการพัฒนาศิลปะการแสดงหนึ่งตระกูลอาจต้องมองการเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นฐานในการพัฒนาด้วย คงมิใช่มองในเชิงการอนุรักษ์แต่เพียงประการเดียว ต้องคำนึงถึงความอยู่รอดในบริบทสังคมสมัยใหม่ด้วย เพราะการที่หนึ่งตระกูลสามารถดำรงอยู่ได้ ผู้แสดงหนึ่งตระกูลต้องอยู่รอด มีอยู่มีกิน ในท่ามกลางค่าครองชีพเพิ่มขึ้นตามสภาพสังคมที่ทันสมัยด้วย หนึ่งตระกูลสามารถดำรงอยู่ในสังคมแห่งความทันสมัยนี้ต่อไปได้ ดังนั้นทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน หรือองค์กรเอกชน อาจต้องคิดทบทวนว่า ทำอย่างไรให้หนึ่งตระกูลสามารถดำรงอยู่ได้ทั้งในเชิงขององค์ความรู้ และดำรงอยู่ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน หากผู้แสดงหนึ่งตระกูลที่สามารถปรับตัวเข้ากับยุคสมัย สามารถเรียนรู้ ปรับเปลี่ยน สร้างสรรค์ และพัฒนาความรู้ให้สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันได้ และประสบความสำเร็จ เพราะความรู้ที่เกิดคุณค่าต่อการดำรงชีวิต ก็คือความรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง ตายตัว แต่เป็นองค์ความรู้ที่สามารถปรับเปลี่ยน สร้างสรรค์ และพัฒนาได้อย่างสอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิต ท่ามกลางสังคมทันสมัย ผู้แสดงหนึ่งตระกูลที่รู้จักประยุกต์ความรู้ให้เข้ากับสภาวการณ์ คิดค้นรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลาย และแปลกใหม่ สร้างสรรค์ความรู้ของตนให้ดูโดดเด่น น่าสนใจ สามารถเป็นที่ยอมรับของผู้ชมทุกยุคทุกสมัย

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบด้วยว่า ปัจจัยส่งเสริม เพื่ออนุรักษ์หนึ่งตระกูล 2 ประการ คือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของศิลปะ วัฒนธรรมแห่งภาคใต้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้ประกอบอาชีพผู้แสดงหนึ่งตระกูล ส่วนปัจจัยภายนอก คือ ผู้อุปถัมภ์ให้การสนับสนุน หมายถึง การจัดตั้งศูนย์ศึกษาหนึ่งตระกูล โดยเฉพาะการจัดตั้งศูนย์รวมศิลปิน นักปราชญ์ราชกวีสานหนึ่งตระกูล

ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน องค์กรเอกชน อาจต้องคิดทบทวนว่าทำอย่างไรเพื่อที่ให้หนึ่งตระกูลสามารถดำรงอยู่ได้ทั้งในเชิงขององค์ความรู้ และดำรงอยู่ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยแบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล เกี่ยวกับประสบการณ์ของผู้แสดงหนึ่งตระกูลที่สามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมไปสู่สังคมแห่งความทันสมัย หรืออาจศึกษาความรู้เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้านด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น มโนราห์ กาหลอ เพลงบอก ลิเกป่า เป็นต้น โดยศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างความรู้ในระบบโรงเรียน กับองค์ความรู้ศิลปะพื้นบ้านด้านต่าง ๆ ว่าสามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างไรบ้าง

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัยข้างต้น แนวทางสำคัญประการหนึ่งที่ต้องการเสนอแนะต่อการแสดงบทบาทของหน่วยงานภาครัฐ คือ ต้องเล็งเห็นถึงการปรับตัว การพัฒนาศิลปะ โดยเฉพาะการแสดงหนึ่งตระกูลอาจต้องมองการเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นฐานในการอนุรักษ์ ในขณะที่การพัฒนาควรส่งเสริมในภาคส่วนนวัตกรรม เทคโนโลยีที่เข้ามาสนับสนุน คงมิใช่มองในเชิงการอนุรักษ์แต่เพียงประการเดียว ต้องคำนึงถึงความอยู่รอดในบริบทสังคมสมัยใหม่ด้วย เพราะการที่หนึ่งตระกูลสามารถ

ดำรงอยู่ได้ ผู้แสดงหนังตะลุงต้องอยู่รอด มีอยู่มีกิน ในท่ามกลางการเพิ่มขึ้นของค่าครองชีพในสังคมแห่งความทันสมัยด้วย หนังตะลุงจึงสามารถดำรงอยู่ในสังคมแห่งความทันสมัยนี้ต่อไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Wasri (2014 : 21) ได้ให้ทัศนะว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ความคิด ความเชื่อ ความสัมพันธ์ที่ท้องถิ่นได้สะสม ถ่ายทอดปรับปรุงสืบต่อกันมาปรากฏเป็นความสามารถ วิธีการเครื่องมือ สามารถใช้ควบคุมสังคม แก้ไขปัญหา ความรู้ทางวัฒนธรรม บางครั้งเรียกว่า ภูมิปัญญา ภูมิ แปลว่า แผ่นดิน ปัญญาที่ติดแผ่นดิน มีความหมายว่า ในแผ่นดินหรือสิ่งแวดล้อมแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน มนุษย์ต้องสร้างปัญญาที่เหมาะสม อยู่ในภูมิหรือสิ่งแวดล้อม ที่หลากหลายทางวัฒนธรรม และบางครั้งพูดถึงภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง วัฒนธรรมราษฎร์ซึ่งเป็นพื้นฐานของสังคม

ผู้แสดงหนังตะลุงต้องปรับตัว สร้างสรรค์ และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมสมัยใหม่ ผ่านระบบการสืบสานภูมิปัญญาด้านการแสดงหนังตะลุงแก่เยาวชนรุ่นใหม่ ในระบบโรงเรียน นอกกระบบโรงเรียน และการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับ Sounakphong (1992) ให้ความหมายภูมิปัญญาชาวบ้านว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้างและลึก ที่ชาวบ้านคิดได้เอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ไขปัญหาคารดำรงชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแสดงบทบาทในฐานะตัวแทนของส่วนกลาง ทำหน้าที่อนุรักษ์องค์ความรู้แขนงศิลปวัฒนธรรมหนังตะลุง ส่วนการส่งเสริมสนับสนุนมีลักษณะการจัดทำแผนยุทธศาสตร์จังหวัด ศิลปะและวัฒนธรรมในเขตพื้นที่จังหวัด มีลักษณะ ในทางปฏิบัติยังเป็นหน้าที่ชุมชน และคณะผู้แสดงหนังตะลุง ทำหน้าที่อนุรักษ์ ปรับเปลี่ยน และพัฒนาภูมิปัญญาให้สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตในสังคมสมัยใหม่ ในการวิจัยครั้งนี้จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับใช้เป็นแนวทางในการสร้างบทบาท ด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุงเอกลักษณ์ภาคใต้ ด้วยการสนับสนุน อุปถัมภ์ศิลปินหนังตะลุง ให้เป็นอาชีพที่มั่นคง ด้วยการส่งเสริมหนังตะลุงสู่นวัตกรรม เช่น บันทึกหนังตะลุงบนวัสดุที่เก็บได้นาน เพื่อใช้เผยแพร่ เรียนรู้ เป็นต้น รวมทั้งจัดให้มีศูนย์กลางการศึกษา ฝึกหัด ทักขณำเสนอ บทพูด ภาพยนตร์กลอน โดยเฉพาะการจัดตั้งศูนย์รวมศิลปิน นักปราชญ์ราชกวีสาวหนังตะลุง

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ริเริ่มสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทหนังตะลุง ด้วยการจัดทำแผนพัฒนาส่งเสริม พื้นฟู ให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์กับวิถีชีวิตของท้องถิ่นให้มีความมั่นคง โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐาน และส่งเสริมให้การนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาช่วยเพื่อต่อยอดในการผลิต การแกะรูปหนังตะลุง การตลาด และการบริหาร ตลอดจนอนุรักษ์ ศิลปะหัตถกรรมการแกะรูปหนังตะลุง และการแสดง โดยร่วมมือกับสถานศึกษา หน่วยงาน องค์กร ภาครัฐเอกชน

1.2 การส่งเสริมกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ศิลปะการแสดงหนังตะลุง การฝึกฝนการแสดงจากรุ่นริเริ่มสู่รุ่นนวัตกรรมใหม่ การถ่ายทอดภายในครอบครัว สู่นักเรียนโดยสถาบันการศึกษา การต่อยอดด้วยเทคโนโลยีมาประยุกต์เพื่อการสื่อสาร เช่น เครือข่ายอินเทอร์เน็ต สื่อสังคมออนไลน์ โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทหนังตะลุงเข้าสู่ระบบการเผยแพร่ ศิลปะการแสดง ผลผลิตรูปหนังตะลุง รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาดูงาน การเยี่ยมชมกลุ่มแกะหนังตะลุงภายในจังหวัด กลุ่มจังหวัด เปิดโลกทัศน์และแนวคิดจากภายนอก สู่นักเรียน หลังจากมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย จึงเป็นการเปิดโลกทัศน์ภายใน สู่นักเรียน สร้างความนิยมได้อย่างยั่งยืนต่อไป

1.3 การยกย่องและเสริมสร้างปราชญ์การแกะรูปหนังตะลุง โดยหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามาให้การสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพชาวบ้าน จัดหาเวทีเพื่อเปิดโอกาสให้มีการแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ นอกจากนี้แล้วต้องมีการยกย่องประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่าง ๆ เช่น ศิลปินแห่งชาติ บุคคลดีเด่นด้านการส่งเสริมศิลปะวัฒนธรรม บุคคลทรงคุณค่า บุคคล/องค์กร/สถาบันผู้ให้การสนับสนุนหลัก เพื่อให้ปราชญ์ท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจ และเป็นกำลังใจในการดำเนินการด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4 จากผลการวิจัยที่พบว่าวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีเครื่องมือสำคัญคือสถานศึกษาที่ได้ถ่ายโอนจากกระทรวงศึกษาธิการ จึงเห็นควรว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดให้สถานศึกษาเปิดเรียนสอน ศิลปะวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะศิลปะการแสดงมโนราห์ นอกจากการสืบทอดศิลปะการแสดงมโนราห์ที่มีแต่โบราณกาลให้ดำรงอยู่แล้ว ขอเสนอแนะเพิ่มเติมว่าภาครัฐและเอกชนให้การยกย่องเชิดชูพร้อมทั้งสนับสนุนบุคคลผู้ดำเนินชีวิตด้านศิลปมโนราห์ ให้เกียรติให้ศักดิ์ศรีและเชิญเป็นครูพิเศษเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการละเล่นโนราห์ในทุกโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษาภาคใต้ เพื่อการรักษาอัตลักษณ์ของโนราห์ให้ดำรงอยู่สืบไป

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาแบบบูรณาการให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นหุ้นส่วนทางการวิจัย

เอกสารอ้างอิง (References)

ธวัช ปุณโณทก. (2531). ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ทักษะอาจารย์ปรีชา พิณทอง ทิศทางหมู่บ้านไทย.

กรุงเทพฯ : มูลนิธิพัฒนาชนบท.

พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต). (2546). พุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมล.

สถาบันทักษิณคดีศึกษา. (2544). หนังตะลุง อัจฉริยะลักษณ์การละเล่นแห่งเมืองใต้. กรุงเทพฯ : อลิ้น
เพลส.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2535). “ภูมิปัญญาไทย”. พัฒนาชุมชน. 31(5) : 77-78.

- สำเนียง สร้อยนาคนพงษ์. (2539). “การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน ในโรงเรียน”. **พัฒนาหลักสูตร**. 11(1) : 23-32.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2558). **คู่มือการบริหารจัดการโครงการทางวัฒนธรรมของภาคีเครือข่ายดำเนินงานวัฒนธรรมปีงบประมาณ พ.ศ. 2559**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์, สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. (2552). “แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2550-2559”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.m-culture.go.th> สืบค้น 2 มิถุนายน 2560.
- อธิป มีชนะ. (2551). **การแสดงหนังตะลุงคนคณะสมุล ศ. ปทุม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนุก นาวิกมูล. (2546). **หนังตะลุง-หนังใหญ่**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เยลโล่การพิมพ์ (1988).

Translated Thai References

- Meechana, A. (2008). **Shadow puppet show man Board of Suez ml f pathum**. master of Arts thesis dance disciplines of graduate studies, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand. [In Thai]
- Navikmoon, A. (2003). **Nang Ta Lung Nang Yai**. 2 Edition : Yellow Printing (1988). [In Thai]
- Poonnotok, T. (1988). **Folk wisdom, perceptions. Professor Preecha Pinthong village direction Thailand gold Thai Village**. Bangkok : the Foundation for rural development. [In Thai]
- Payutto, P. (2003). **The Buddhist Thailand**. Bangkok : Komol Foundation.
- Thaksin's lawsuit Institute study. (2001). **Shadow puppet Genius look South town plat**. Bangkok : Siam headset sat. [In Thai]
- Sanyawiwat, S. (1992). “Thai wisdom”. **Community Development**. 31(5) : 77-78.
- Soynakpong, S. (1996). “The use of this investment promotes wisdom teaching. In the school”. **curriculum development**. 11(1) : 23-32. [In Thai]
- The Office of the national culture. (2015). **Guide on project management, cultural networking, cultural operation party budget year b.e. 2016.Nang Ta Lung Nangyai Shadow puppet**. 2nd ed : Yellow Printing (1988). [In Thai]
- The Office of policy and strategy, Deputy Permanent Secretary, Ministry of culture. (2009). “The national culture plan for b.e. 2007-2016”. [Online]. <http://www.m-culture.go.th>. Retrieved June 2, 2017. [In Thai]